

Tietosuoja-asetus ja -laki

Bibliometriikkaseminaari

8.12.2017

Hallitusneuvos Immo Aakkula

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Tietosuoja-asetus – tieteellinen tutkimus

- Käyttötarkoitussidonnaisuus (5 art. b alakohta)
- ”Säilytyksen rajoittaminen” (5 art. e alakohta)
 - Asetuksessa tarkoitetut tekniset ja organisatoriset suojatoimet rekisteröidyn oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi toteutettava (viittaus 89 artiklaan)
- Arkaluonteiset tiedot (9 art. j alakohta)
 - **Saa käsitellä vai, jos säädetty kansallisesti käsittelyoikeudesta ja suojatoimista**
 - Käsittelyn oltava tarpeellista ja oikeasuhtaista
- Poikkeus informointivelvollisuudesta (14 art.)
 - Siltä osin, kun tietojen toimittaminen mahdotonta tai vaatisi kohtuutonta vaivaa tai todennäköisesti estäisi tutkimustarkoituksen tai vaikeuttaisi suuresti (tai tutkimus-/tilastointitarkoitus)
- Poikkeus oikeudesta tulla unohdetuksi (17 art.)
 - Todennäköisesti estäisi tutkimustarkoituksen tai vaikeuttaisi suuresti

Tietosuoja-asetus – tieteellinen tutkimus

Asetus koskee tutkimusta yleisesti

- 4 art. – Määritelmät
 - Henkilötietojen käsittely, rekisterinpitäjä ("määrittelee käsittelyn tarkoituksen ja keinot", yhteisrekisterinpitäjät 26 art.), käsittelijä, pseudonymisointi...
- 5 art. – Yleiset käsittelyperiaatteet
 - Läpinäkyvyys, tietojen minimointi, täsmällisyys, eheys ja luottamuksellisuus, osoitusvelvollisuus...
- 6 art. – Käsittelyperuste
 - Vaaditaan aina
 - Kaikki käsittelyperusteet yhdenvertaisia
 - alakohta a) suostumus
 - alakohta c) lakisääteisen velvoitteen noudattaminen
 - alakohta e) "käsittely on tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi TAI rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi"
 - alakohta f) oikeutettu etu
- 7 art. – Suostumuksen edellytykset
 - vapaaehtoisuus, oikeus peruuttaa, osoitusvelvollisuus

Tietosuoja-asetus – tieteellinen tutkimus

Asetus koskee tutkimusta yleisesti

- III luku – rekisteröidyn oikeudet
 - Noudatetaan lähtökohtaisesti
 - Poiketaan vain, jos tarpeellista ja oikeasuhteista
- IV luku – rekisterinpitäjä ja henkilötietojen käsittelijä
 - Mm. tarvittavat tekniset ja organisatoriset suojatoimenpiteet (suhteellisuusPA) ja seloste käsittelytoimista, tietoturvallisuusvaatimukset, ennakkollinen vaikutustenarviointi, tietosuojavastaava, käytännösäännöt ja sertifiointi ym.
- V luku – Siirto kolmansiin maihin
- VIII oikeussuojakeinot, vastuu ja seuraamukset
 - hallinnollinen sakko (valvontaviranomainen määrää)

Tietosuoja-asetus – tieteellinen tutkimus

- 6 artikla: Käsittelyperuste

- a) Suostumus

- b) Sopimuksen täytäntöönpano / toimeksianto

- c) ”Käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi”

- Tarkempi kansallinen sääntely mahdollista

- d) Tarpeen rekisteröidyn elintärkeän edun suojaamiseksi

- e) ”Käsittely on tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi”

- Ei voida soveltaa viranomaisiin, joiden tehtävistä pitää säätää, tarkempi kansallinen sääntely mahdollista. **Kansallista sääntelyä luvassa.**

- f) käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän tai kolmannen osapuolen oikeutettujen etujen toteuttamiseksi, paitsi milloin henkilötietojen suoja edellyttävät rekisteröidyn edut tai perusoikeudet ja -vapaudet syrjäyttävät tällaiset edut, erityisesti jos rekisteröity on lapsi.

- Paikkaa yhteysvaatimuksen puuttumista
 - Edellyttää etujen, haittojen ja suojatoimien suhteuttamista
 - **Ei sovellu viranomaisiin**

Tutkimus

Käsittelyperusteen kansallinen täsmentäminen

- Yleistä käsittelyperustetta täsmennetään tietosuojalain 3 §:n säännöksellä
 - Valtuus ja velvoite 6 art. 2 ja 3 kohdassa: mukautetaan soveltamista kansallisesti
 - Sidotaan yleiseen etuun

Tietosuojalain 3 §:n luonnos

Noudattaen tietosuoja-asetuksen 6 artiklaa henkilötietoja saa käsitellä

...

3) artiklan 1 kohdan e alakohdan mukaisesti tieteellistä tai historiallista tutkimusta ja tilastointia varten, jos käsittely on tarpeen ja oikeasuhtaista sillä tavoiteltuun yleisen edun mukaiseen tavoitteeseen nähden.

- Mahdollistaa jatkotutkimuksen nykyistä laajemmin (yhdessä 5 artiklan kanssa: käyttötarkoitussidonnaisuus / yhteensopivuus)
 - Kaikki käsittelyperusteet tasa-arvoisia, ei suostumuksen etusijaa
- Ei aseta muodollisia organisaatiovaatimuksia.
- Tutkimuksen käsittelyperusteiden sisällöllinen ulottuvuus, esim. tutkijoita koskevat affiliaatitiedot? ”Saa käsitellä tieteellistä tutkimusta varten”
 - **Maininta HE:n perusteluihin?**

Tutkimus

Arkaluonteisten tietojen käsittelyoikeus (9 art. 2 kohta j alakohta)

- Arkaluonteista vain artiklassa luetellut: rotu, etninen alkuperä, poliittinen tai uskonnollinen vakaumus, terveystiedot yms.
- Kansallisen lainsäädännön muoto ei tiedossa: Käsittelyn ehdot? Erityiset suojatoimet?

OKM:n ehdotus

Tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohdassa ja 10 artiklassa tarkoitettuja arkaluonteisia henkilötietoja voidaan käsitellä tieteellistä ja historiallista tutkimusta varten, kun 1 momentin mukaiset vaatimukset [tarpeellisuus ja suhteellisuus] täyttyvät ja

- 1) käsittely perustuu asianmukaiseen käsittely- tai tutkimussuunnitelmaan;
- 2) tutkimuksella on vastuuhenkilö tai tutkimuksesta vastaava ryhmä ja
- 3) jollei rekisteröidyn tai toisen luonnollisen henkilön elintärkeiden etujen suojaamisesta muuta johdu, henkilötietoja käsitellään [ja luovutetaan] vain historiallista tai tieteellistä tutkimusta taikka muuta yhteensopivaa tarkoitusta varten

Poikkeukset rekisteröidyn oikeuksista edellyttävät kansallista säännöstä (89 art.)

- Laajat kansalliset poikkeukset todennäköisiä: Millä perusteella poikkeaminen mahdollista? Edellyttääkö erityisiä suojatoimia vai ei?

Erityiskysymyksiä

- Rekisterinpitäjäyys: yliopisto vai tutkija? (3 art. 7 kohta)
 - Kansallinen sääntely mahdollista
- Kokonaisvaltainen rekisterin käsite
 - Käyttötarkoitus ratkaisee
- Suostumuksen merkitys
 - Vaikutus jatkotutkimukseen?
 - Vapaaehtoisuus - viranomaiset eivät lähtökohtaisesti saa vedota
- **Metriikka**
 - Käsittelyperuste?
 - Käsittelyperusteet laajentuvat, eivät supistu (oikeutettu etu, yleinen etu); tarvitaanko erityissäännöstä?
 - Tietojen minimointivaatimus: Tietojen rajoituttava siihen, mikä on tarpeellista suhteessa käsittelytarkoituksiin.
 - Tutkijan sukupuoli, syntymävuosi, uravaihe... professio ja viime kädessä EU-tuomioistuin ratkaisee
 - Tiedon tosiasiallinen käyttö ja suojaustaso vaikuttavat arvioon
 - Suhteellisuus

Sananvapaus

Sananvapaus sovitettava kansallisesti yhteen tietosuoja-asetuksen kanssa (85 art.)

- Koskee myös tiedonvälityksen vapautta sekä käsittelyä journalistisia tarkoituksia ja akateemisen, taiteellisen tai kirjallisen ilmaisun tarkoituksia varten.

Laaja poikkeuspykälä tulossa tietosuojalakiin (27 §)

- Poikkeukset, käsittelyperustevaatimuksesta ja rekisteröidyn oikeuksista

Ulottuvuus tieteessä?

- Julkaisut ja niiden tekijätiedot?
- vrt. lehtiarkistot, taiteelliset teokset

Tietosuoja-asetus ja -laki

Muita keskeisiä muutoksia

- Ennakovalvonnasta jälkikäteisvalvontaan
 - Ei tietosuojalautakunnan lupaa (HeTiL 43 §, yleinen etu, oikeutettu etu, arkaluonteiset tiedot)
 - Osoitusvelvollisuus (tietosuoja-asetus 5 art 2 kohta) -> laatutyön merkitys kasvaa
 - -> oikeusvarmuus? riskinsieto? -> Riittääkö rohkeus / tuleeko ylilyöntejä?
- Valvontaviranomaisen vahvistaminen
 - Käytännösäännöt
- Suhde perustuslakivaliokunnan käytäntöön
 - Säädettyvä lailla: säilyttäminen, sisältö, tietojen yhdistäminen, luovuttaminen...
 - Sektorilainsäädännön yksityiskohtaisen normiviidakon purkaminen?
 - Suhde tiedonhallintalakiin

Tietosuoja-asetus ja -laki

Valmistelusta

- Eduskuntaan tammikuussa
- Ei kuulemiskierrosta Tatti-työryhmäraportin lausuntojen jälkeen
- Sektorilakien muutostyö ministeriöissä ei ole koordinoitua
 - Johtaa erilaisten säädöskäytäntöjen syntymiseen / vahvistumiseen
 - Perustuslakivaliokunnan kannanotot tärkeitä, mutta voivat muodostua sattumanvaraisesti.
- Päästääkö normien purkuun, vai johtaako lisäsäätelyyn?
 - Rekisterinpitäjistä säättäminen yleistyy?
 - Lakisääteisen tehtävän täsmentäminen rekisteritasolle saakka